

НАУКОВІ ДОПОВІДІ ТА ВИСТУПИ НА ПЛЕНАРНОМУ ЗАСІДАННІ

УДК 378.014.25(477.62-2):316.476

Балабанов К.В.

МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК УМОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УНІВЕРСИТЕТІВ УКРАЇНИ (ДОСВІД МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ)

Доведено, що у практичній реалізації процесу інтернаціоналізації вищої освіти провідна роль належить не тільки державам, а й університетам. Конкретизовано місце і роль основних суб'єктів процесу інтернаціоналізації вищої освіти, визначено форми міжнародного співробітництва університетів, обґрунтовано комплексний підхід у розробці міжнародної діяльності сучасного університету як єдиної цілеспрямованої моделі. Презентовано модель міжнародного співробітництва Маріупольського державного університету.

Ключові слова: конкурентоспроможність, стратегії інтернаціоналізації, модель міжнародного співробітництва, академічна мобільність.

У практичній реалізації процесу інтернаціоналізації вищої освіти провідна роль належить не тільки державам, які виробляють відповідні національні стратегії інтернаціоналізації вищої освіти. Важлива роль у реальному впровадженні міжнародного співробітництва належить університетам, які активно розробляють університетські стратегії інтернаціоналізації своєї діяльності [5]. Впровадження університетських стратегій інтернаціоналізації забезпечує доступ до глобальних джерел передових знань, продукування міжкультурних вмінь та навичок, зміцнення стану та рейтингу вищого навчального закладу, у тому числі через розвиток ефективного партнерства.

У Маріупольському державному університеті науково обґрунтована, розроблена і впроваджена у практичну діяльність власна модель міжнародного співробітництва, що передбачає комплексне співробітництво з міністерствами освіти, міністерствами закордонних справ, посольствами, генеральними консульствами, обласними адміністраціями, меріями, провідними університетами, фондами, державними та громадськими організаціями зарубіжних держав. Інноваційність цієї моделі полягає в комплексності, розширенні суб'єктів і форм міжнародного співробітництва; уведенні міжнародного компонента в усі сфери життєдіяльності університету з метою якісної підготовки фахівців і формування полікультурної особистості.

Організаційний компонент моделі систематизує й визначає головні напрями та форми міжнародного співробітництва МДУ, основними з яких виступають наступні: створення стратегічних освітніх і наукових альянсів (розвиток нових інституційних форм); реалізація проектів, що забезпечують впровадження міжнародних освітніх стандартів та гармонізацію систем вищої освіти, інтеграцію навчальних планів, курсів тощо; реалізація програм, спрямованих на розвиток мобільності студентів, викладачів, дослідників тощо; проведення спільних науково-дослідних проектів, у тому числі науково-комунікативних заходів.

З метою практичного забезпечення гармонізації систем вищої освіти, впровадження міжнародних освітніх стандартів, інтеграції навчальних планів МДУ одним із перших вишів України у 2004 р. у Болонському університеті підписав Велику Хартію університетів – базовий документ, який визначає основні принципи розвитку сучасного європейського університету в межах Болонського процесу. Всі університети, що підписали Велику хартію, саме цим сприяють підвищенню мобільності студентів і викладачів, формують спільну політику у сфері освіти і науки, забезпечують досягнення еквівалентності статусу дипломів, наукових ступенів, звань, екзаменів тощо. У 2005 році на базі МДУ вперше в Україні відбулось засідання колегії Наглядової ради Великої Хартії університетів за участі керівництва Міністерства освіти і науки України, ректорів провідних європейських та українських університетів. Крім того, МДУ є членом численних міжнародних організацій – Європейської організації публічного права, Мережі Середземноморських університетів тощо. Спільно із іноземними партнерами у структурі університету створені та успішно працюють Представництво Європейської організації публічного права, інформаційний центр Європейського Союзу в Україні, Інститут українсько-грецької дружби та елліністичних досліджень, Науково-дослідний екологічний центр, Центр гендерних досліджень і освіти, Італійський, Польський, Китайський, Ізраїльський культурні центри та ін. Впроваджуючи у життя власну формулу міжнародного співробітництва, МДУ уклав понад 110 угод про співпрацю із закордонними партнерами.

Особлива увага в МДУ приділяється спільній участі у програмах міжнародної науково-технічної співпраці та розвитку програм академічної мобільності (Еразмус+ та інші). Так, участь МДУ спільно із університетами Естонії, Польщі, Швеції та Литви у проекті «Переосмислення регіональних досліджень: Балто-Чорноморський зв'язок», який розпочато у 2017 році, дозволяє розробити нові спільні магістерські програми у сфері балто-чорноморських студій, зорієнтовані як на українських, так і на іноземних студентів. В цілому, за 26 років розвитку університету за програмами академічної мобільності понад 4130 студентів та викладачів МДУ стажувались та навчались в університетах 25 країн світу (Греції, Кіпру, Польщі, Італії, Великобританії, Франції,

Німеччини та ін.). Підтвердженням конкурентоспроможності студентів університету є той факт, що понад тисячу випускників МДУ продовжують своє навчання, працюють в понад 30 країнах світу, виступаючи провідниками української культури і духовності, провідниками дружби між молоддю України та іноземних країн.

Спільна із зарубіжними партнерами реалізація науково-дослідних проєктів, проведення науково-практичних конференцій дозволяють не тільки розвивати науковий потенціал, а й сприяють розповсюдженню наукового знання, популяризації здобутків вітчизняної вищої школи. Тільки протягом 2017 року за участю іноземних партнерів в МДУ організовано і проведено 6 міжнародних науково-практичних конференцій і форумів, 5 круглих столів, 7 семінарів, у тому числі міжнародний відкритий форум «Відновлення і розвиток Донбасу», організований за підтримки Представництва ЄС в Україні, Програми розвитку ООН, Агенції ООН у справах біженців та Міжнародної організації з міграції. У роботі Форуму взяли участь Європейський комісар з питань розширення і політики добросусідства Йоганнес Ган, Посол ЄС в Україні Хюг Мінгареллі, Перший заступник Голови Верховної Ради України Ірина Геращенко, Віце-прем'єр-міністр України Геннадій Зубко, Міністр закордонних справ України Павло Клімкін, голова Донецької облдержадміністрації Павло Жебрівський, народні депутати України та ін. Спільно з науковцями МДУ було обговорено актуальні питання розвитку регіону.

Спільно з Британською Радою науковцями університету реалізовано проєкт в рамках програми розвитку лідерського потенціалу університетів України (програма організована також за участю Інституту вищої освіти НАПН України і за підтримки Міністерства освіти і науки України), за результатами якого модернізовано структуру управління МДУ, затверджено план дій щодо модернізації процесу впровадження англійської мови у ході підготовки здобувачів вищої освіти в МДУ, розроблено Програму мовно-педагогічного тренінгу з підготовки викладачів фахових дисциплін до викладання англійською мовою. У рамках проєкту Британської Ради «Шкільний учитель нового покоління» викладачі МДУ з жовтня 2017 року залучені до програми «Методика навчання англійської мови», яка запроваджується у 10 вишах України. У рамках угоди про співпрацю з Гете-Інститутом викладачі МДУ беруть активну участь у реалізації проєкту «Вчимося навчати німецької».

Завдяки співпраці з Фондом Фрідріха Науманна «За Свободу», Фондом Конрада Аденауера (Німеччина) та Академією української преси щороку на базі МДУ проводяться семінари та тренінги, у тому числі у 2017 році: «Світові стандарти журналістики в умовах війни і кризи», «Імплементация Угоди про асоціацію України-ЄС: як працювати регіональному журналісту» тощо.

З 2005 року МДУ активно розвиває співпрацю із Фондом «Анастасіос Г. Левендіс», результатами чого є створення на базі МДУ унікальної бібліотеки елліністичних студій «Костянтинос Левендіс» - найбільшої в Україні бібліотеки грецької літератури з фондом близько 17 тисяч примірників. Спільно із Фондом університетом проводяться наукові дослідження, за результатами яких організовано низку конференцій та круглих столів. Науковці та студенти університету щороку мають можливість взяти участь у різноманітних освітніх, наукових, культурних програмах, які реалізуються за фінансової підтримки Фонду.

МДУ активно розвиває співпрацю в галузі освіти, науки і культури із Посольствами та Міністерствами іноземних країн. Так, спільно із Посольством Литви, Міністерством закордонних справ Литовської Республіки та організацією «Lithuanian Development Cooperation»: реалізовано проєкт «Open Distance Learning», за результатами якого розроблено дистанційні курси для учнів, які проживають у постконфліктних регіонах і на тимчасово окупованій території України. У жовтні 2017р. було відкрито доступ до цих українознавчих курсів, розміщених на Навчальному порталі Маріупольського державного університету. Спільно із Посольством США МДУ реалізовано проєкт щодо створення Навчальної лабораторії «Телестудія МДУ-медіа», на базі якої проводяться тренінги, майстер-класи, семінари відомих українських та зарубіжних журналістів, а також фахівців у галузі медіа; забезпечено реалізацію проєкту «Американська полицка» в рамках програми «Вікно в Америку», який сприятиме розвитку наукової бібліотеки МДУ тощо.

Розвиваючи існуючі з міжнародними партнерами контакти і встановлюючи нові, МДУ розв'язує комплекс завдань, пов'язаних із навчально-методичною, науково-дослідною роботою, зміцненням кадрового потенціалу, розвитком матеріально-технічної бази університету. Вказані напрями роботи є своєрідною рекламою діяльності університету, переваг вітчизняної системи вищої освіти, що покращують імідж України, підвищують якість підготовки спеціалістів та рівень викладання. Модель міжнародного співробітництва МДУ була позитивно оцінена міжнародними експертами. Так, в рекомендаціях міжнародної науково-практичної конференції «Наука та освіта в сучасному університеті в контексті міжнародного співробітництва» [4], що проводилась на базі Маріупольського державного університету в 2011 році за участю ректорів, вчених, дипломатів, журналістів з 15 країн світу, було схвалено модель міжнародного співробітництва МДУ та рекомендовано іншим закладам вищої освіти України.

Зацікавленість закордонних партнерів у діяльності Маріупольського державного університету свідчить про ефективну роботу, спрямовану на забезпечення якісної підготовки студентів,

розширення освітніх, наукових та культурних зв'язків та позиціонування університету у країнах-партнерах як перспективного та авторитетного навчального закладу, який динамічно розвивається. За 2012–2017 роки університет відвідало понад 145 офіційних делегацій, у тому числі президенти, прем'єр-міністри, депутати парламентів, міністри, губернатори областей, мери міст, послы, ректори та професори зарубіжних університетів загальною кількістю 317 осіб з Великобританії, Вірменії, Греції, Ізраїлю, Італії, Канади, Кіпру, Литви, Німеччини, Польщі, США, Франції, Чехії, Швейцарії, Швеції, Японії та ін. Важливою подією в житті університету стали візити перших осіб іноземних держав. МДУ відвідали Президенти Грецької Республіки Костянтинос Стефанопулос (1997 рік), Каролос Папуляс (2008 рік), Президент Республіки Кіпр Дімітрис Христофіас (2011 рік), які відзначили високий рівень організації та результативності міжнародного співробітництва університету, його роль у розвитку українсько-грецьких та українсько-кіпрських відносин. Динаміка візитів іноземних делегацій до МДУ, їх кількісний склад представлено на рис. 1.

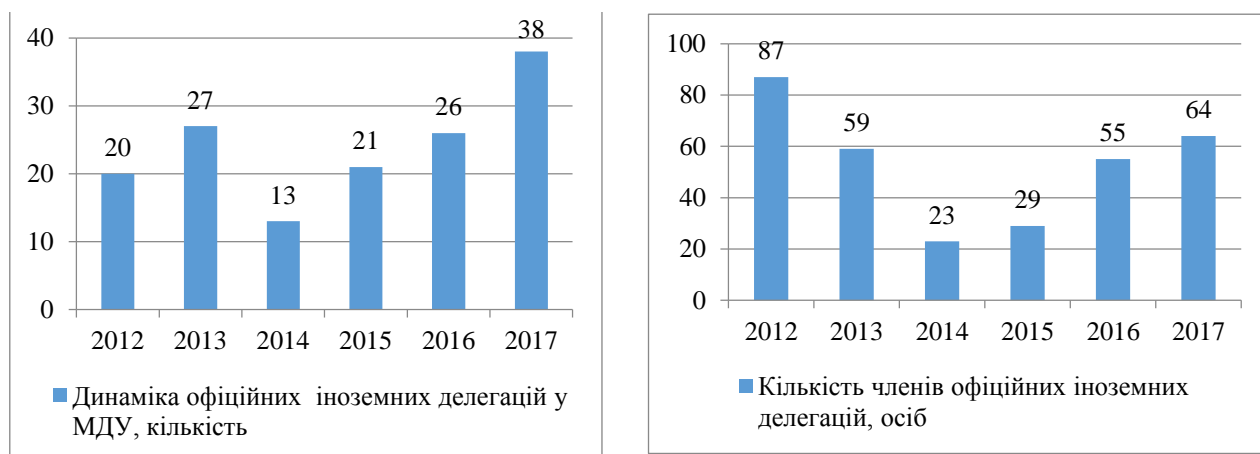

Рис. 1 Динаміка візитів та чисельність офіційних іноземних делегацій до МДУ

Здобуття вищої освіти в Україні іноземними студентами користується великим попитом. Маріупольський державний університет також активно залучає до навчання студентів, які є громадянами іноземних держав. Так, у 2014 р. в університеті навчались 130 осіб, у 2015 р. – 140 осіб, у 2016 р. – 99 осіб, у 2017 р. – 102 особи з таких країн: Азербайджан, Бангладеш, Білорусь, Вірменія, Гвінея, Греція, Камерун, Китай, Нігерія, Туреччина, Туркменістан, Узбекистан тощо). У 2017 – 2018 навчальному році до МДУ на ОС «Бакалавр» і ОС «Магістр» вступили 29 іноземних громадян, а на підготовчі курси Центру довузівської підготовки та по роботі з іноземними студентами – 36 іноземців.

Загалом, можна простежити значне зростання кількості іноземних осіб, що здобувають освіту в МДУ, які демонструють високий рівень професійної підготовки, прагнення до знань і беруть активну участь у науковому та громадському житті університету.

Конструюючи та розвиваючи власну модель міжнародної діяльності, визначаючи шляхи її подальшої реалізації, МДУ орієнтується не тільки на економічні, соціально-політичні реалії розвитку українського суспільства, але й враховує загально цивілізаційні тенденції розвитку європейської освіти, зокрема вищої університетської освіти. Різноманітні форми реалізації міжнародних програм, які сьогодні реалізуються в МДУ, забезпечують: обмін сучасними педагогічними технологіями, використання в навчальному процесі кращого зарубіжного досвіду викладання, поширення досягнень вищої школи України, і найголовніше – спрямовані на якісну підготовку випускників, підвищення їх конкурентоспроможності на національному і світовому ринках праці.

Визнаючи важливу роль міжнародного співробітництва у розвитку вищої школи, на базі Маріупольського державного університету спільно із зарубіжними та українськими партнерами було організовано і проведено низку міжнародних науково-практичних конференцій за цією тематикою «Наука та освіта в сучасному університеті в контексті міжнародного співробітництва», 2011 р. [4], «Міжнародна діяльність університетів як фактор інноваційного розвитку вищої школи», 2015 р. [3], «Інтернаціоналізація як фактор конкурентоспроможності сучасного університету», 2017 р. [1]. Багатьма українськими університетами вже накопичено значний досвід міжнародного співробітництва, що, безумовно, сприяє інтернаціоналізації вищої освіти, розширює можливості випускників українських вишів на міжнародному ринку праці, а найголовніше – забезпечує формування у них вміння жити у полікультурному середовищі і працювати в умовах жорсткої конкуренції. Україна чітко визначила орієнтир на входження в освітній простір Європи, здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог. Європейською Комісією запропоновано відповідну стратегію модернізації вищої освіти ЄС [6], реалізація якої має забезпечити рівень випускників з вищою освітою не менш, ніж 40% від загальної кількості молоді.

Саме через нову якість освіти можливе забезпечення подальшого реформування та розвитку всіх інших сфер економічної діяльності і в Україні.

Конкретизація місця і ролі основних суб'єктів процесу інтернаціоналізації вищої освіти, а також основних форм міжнародного співробітництва, дозволяють визначити комплексний підхід у розробці міжнародної діяльності сучасного університету як єдиної цілеспрямованої моделі. Метою інтернаціоналізації українських університетів є забезпечення високих міжнародних конкурентних позицій [2] шляхом формування високоефективної системи міжнародної академічної мобільності, здатної сприяти забезпеченню ефективної реалізації всіх завдань університетської освітньої та наукової діяльності.

Міжнародна діяльність сучасного університету має багатоаспектний характер та відрізняється інтенсивністю, академічною активністю у площині навчальної, наукової, інноваційної, виховної, фінансово-економічної видів діяльності. Розвиток міжнародного співробітництва впливає на всі види діяльності та розвитку університету: впроваджуються сучасні стандарти вищої освіти та освітніх технологій, розробляються нові навчальні програми, підвищується якість підготовки фахівців і кваліфікації науково-педагогічних кадрів; розвивається науковий потенціал викладачів і студентів, забезпечується спільне проведення наукових досліджень, міжнародних конференцій тощо; покращується матеріально-технічна база університету; формується позитивний імідж університету в Україні та за кордоном, посилюються його конкурентні переваги.

Список використаної літератури:

1. Інтернаціоналізація як фактор конкурентоспроможності сучасного університету: зб. матер. міжнар. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 25-26 травня 2017 р. Маріуполь: МДУ, 2017. 372 с.
2. Інтернаціоналізація як фактор конкурентоспроможності сучасного університету: кол. моногр. / за наук. ред. К. В. Балабанова. Маріуполь: МДУ, 2017. 432 с.
3. Міжнародна діяльність університетів як фактор інноваційного розвитку вищої школи: зб. матер. міжнар. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 18 вересня 2015 р. Маріуполь: МДУ, 2015. 385 с.
4. Наука та освіта в сучасному університеті в контексті міжнародного співробітництва : зб. матер. міжнар. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 23-25 травня 2011 р. Маріуполь, 2011. 565с.
5. Hudzik J. K. Integrating Institutional Policies and Leadership for 21st Century Internationalization. *International Higher Education*. 2015. № 83 : Special Issue. P. 5–7. URL: <http://ejournals.bc.edu/ojs/index.php/ihe/article/view/9075/8182DOI:10.6017/ihe.2015.83.9075> (last accessed: 25.03.2018).
6. Supporting growth and jobs – an agenda for the modernization of Europe's higher education systems: Communication From The Commission To The European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee And The Committee Of The Regions. URL: http://ec.europa.eu/education/higher-education/doc/com0911_en.pdf (last accessed: 25.03.2018).

K. Balabanov

INTERNATIONAL ACTIVITY IN PROMOTING COMPETITIVENESS OF UKRAINIAN UNIVERSITIES (BASED ON THE EXPERIENCE OF MARIUPOL STATE UNIVERSITY)

This thesis highlights major issues of international activity provided by Mariupol State University in promoting its global profile and competitiveness as well as specifies the University's role in constraining effective internationalization and international cooperation. The study discovers MSU's rationales for developing coherent strategies on the issues in question through experience-based model that proves to create a constructive approach for extending academic mobility and international activities within the university.

Keywords: competitiveness, strategies of internationalization, model of international cooperation, academic mobility.

УДК 378:37.091.12.011.3-051](477)

Топузов О. М.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У тезах актуалізується проблема підготовки вчителя Нової української школи. З позицій системного підходу розглядаються основні організаційні підходи щодо її вирішення. Акцентується увага на необхідності модернізації системи вищої педагогічної освіти та її переорієнтації на підготовку педагога-дослідника, який, з одного боку, здатний осмислювати стан і перспективи розвитку освіти та створювати сучасні методики та технології навчання, а з іншого – упроваджувати педагогіку партнерства як умову формування в учнів ключових компетентностей, необхідних для успішного життя. Розглядаються основні напрями діяльності Інституту педагогіки НАПН України із розроблення та реалізації навчально-методичного забезпечення освітнього процесу Нової української школи.

Ключові слова: *Нова українська школа, підготовка вчителя, модернізація загальної середньої освіти.*